

2020
SANSKRIT
[GENERAL]
Paper : II
[SUPPLEMENTARY]

Full Marks : 100

Time : 3 Hours

*The figures in the right-hand margin indicate marks.**Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.*

1. Answer any **six** questions: 1×6=6
যে-কোনো ছয়টি প্রশ্নের উত্তর দাও :
- a) Which Gods were praised in the Raghuvamśam?
রঘুবংশে কোন্ কোন্ দেবতার স্তুতি করা হয়েছে?
- b) According to Dūṣyanta by which the cutting of Śamīlatā is impossible?
দুষ্যন্তের ভাষায় শমীলতা ছেদন অসম্ভব কি দিয়ে?
- c) Name the first Canto of the Raghuvamśam.
'রঘুবংশম্' মহাকাব্যের প্রথম সর্গের নাম লেখ।
- d) Who was Sānumatī?
সানুমতী কে?
- e) Mention the names of the two friends of Śakuntalā.
শকুন্তলার সখীদ্বয়ের নাম উল্লেখ কর।

[Turn over]

- f) Name the dramas composed by Kālidāsa other than 'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্'.
'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্' ছাড়া কালিদাসের অন্য নাটকগুলির নাম লেখ।
- g) Who is the famous king of Raghu dynasty?
রঘুবংশের বিখ্যাত রাজা কে?
- h) What is meant by 'সুত্রধার'?
'সুত্রধার' বলতে কী বোঝায়?

2. Answer any **eleven** questions: 2×11=22

যে-কোনো এগারোটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

- a) Fill in the blank:
শূন্যস্থান পূরণ কর :
'মৃগানুসারিণী সাধ্বাত্ _____॥'
- b) Who are compared to by the words 'শ্রদ্ধা, বিত্তম্' and 'বিধি:'?
শ্রদ্ধা, বিত্ত ও বিধির সঙ্গে কাদের তুলনা করা হয়েছে?
- c) What are the eight forms of Lord Śiva?
শিবের আটটি মূর্তি কি কি?
- d) What is meant by 'পত্রাবলী নান্দী'?
'পত্রাবলী নান্দী'-র অর্থ কী?
- e) Who is the author of the commentary 'অর্থদ্ব্যোতনিকা'.
'অর্থদ্ব্যোতনিকা' টীকার রচয়িতা কে?
- f) What is the source of the drama Abhijñānaśakuntalam?
'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্' নাটকের উৎস কী?

34(A)

[2]

- g) Who served Dilīpa to be free from curse?
দিলীপ কার সেবার দ্বারা অভিশাপ মুক্ত হন?
- h) According to Kālidāsa, who were considered to be the father and mother of this Universe?
কালিদাসের চিন্তায় জগতের পিতামাতা কাদের বলা হয়েছে?
- i) “प्रजानामेव भूत्यर्थं स तेभ्यो वलिमाग्रहीत्”—What do you mean by ‘वलिम्’?
“प्रजानामेव भूत्यर्थं स तेभ्यो वलिमाग्रहीत्”—‘वलिम्’ বলতে কি বোঝ?
- j) Fill in the blank:
শূন্যস্থান পূরণ কর :
त्यागय _____ सत्याय _____॥
- k) “आसी द्विवृत्तवदना च विमोचयन्ती शाखासु वल्कलमक्षत्तमपि द्रुमाणाम्”—Who uttered this and in what context?
“आसी द्विवृत्तवदना च विमोचयन्ती शाखासु वल्कलमक्षत्तमपि द्रुमाणाम्”—কে কোন্ প্রসঙ্গে একথা বলেছেন?
- l) “तपः षड्भागमक्षय्यं ददत्यारण्यकाः”—Who is the speaker? Under what circumstances it is spoken?
“तपः षड्भागमक्षय्यं ददत्यारण्यकाः”—বক্তা কে? কোন্ পরিস্থিতিতে একথা বলা হয়েছে?
- m) Who was ‘नारदः’?
‘नारदः’ কে?

- n) Who was ‘करभकः’?
करभक কে?

3. Answer any **seven** questions: 6×7=42

যে-কোনো সাতটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

- a) Explain with reference to the context: (any **one**)
সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা কর : (যে-কোন একটি)
- i) गचच्छति पुरः शरीरं धावति पश्चादसंस्थितं चेतः ।
चीनांशुकमिव केतोः प्रतिवातं नीयमानस्य ॥
- ii) अर्थो द्वि कन्या परकीय दाव तामद्यसंप्रेष्य परिग्रहीतुः ।
जातो ममायं विशदः प्रकामं प्रत्यर्पितन्यास इवानारात्मा ॥
- b) Translate into Bengali: (any **one**)
যে-কোন একটির বঙ্গানুবাদ কর :
- i) सरसिजमनुविद्धं शैवलेनापि रम्यं
मलिनमपि द्विमांशोलक्ष्म लक्ष्मीं तनोति ।
इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी
किमिव द्वि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ॥
- ii) चित्रे निवेश्य परिकल्पित सत्त्वयोगा
रूपोच्चयेन मनसा विधिना कृता नु ।
स्त्रीरत्नसृष्टिपरा प्रतिभातिसामे
धातुर्विभुत्वमनुचित्य वपुश्च तस्याः ।

- c) Describe the hermitage of Vaśistha.
বশিষ্ঠের আশ্রমের বর্ণনা কর।
- d) Describe the significance of the Elephant episode as described by Kālidāsa in the 1st Act of Abhijñanaśakuntalaṃ.
অভিজ্ঞানশকুন্তলমের প্রথম অঙ্কে কালিদাস বর্ণিত হস্তিবৃত্তান্তের তাৎপর্য আলোচনা কর।
- e) Amplify any **one** of the following:
সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা কর : (যে-কোন একটি)
- i) অর্থো দ্বি কন্যা পরকীয় এব ।
ii) মন্দ: কর্বियश: प्रार्थी गमिष्याम्युपद्दास्यताम् ।
- f) Describe the characteristic features of Duṣyanta.
দুষ্যন্তের চরিত্র বৈশিষ্ট্যসমূহ পর্যালোচনা কর।
- g) Explain with reference to the context (any **one**):
সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা কর : (যে-কোন একটি)
- i) सन्तानार्थाय विधये स्वभुजादवतारिता
तेन धर्जगतो गुर्वी सचिवेषु निचिक्षिप ॥
ii) व्यदोरस्को वृषस्कन्धः शालप्रांशुमद्वाभुजः ।
आत्मकर्मक्षमं देहं क्षात्रो धर्मइवाश्रितः ॥
- h) i) Disjoin the Sandhi: 1
সন্ধিবিচ্ছেদ কর :
वागर्थप्रतिपत्तये ।

- ii) Derive: 2
ব্যুৎপত্তি নির্ণয় কর :
सम्पृक्तौ
- iii) Name and expound the Samāsa: 1
ব্যাসবাক্য সহ সমাসের নাম লেখ :
पितरौ
- iv) Account for the case ending: 2
कारक विभक्ति निर्णय कर :
वलकलेन
- i) Translate into Bengali or English: (any **one**)
বাংলায় অথবা ইংরাজিতে অনুবাদ কর : (যে-কোন একটি)
- i) अभ्यत्थिताग्नि पिशुनरतिथीनाश्रमोन्मुखान् ।
पुनानंपवनोद्धतैर्धर्मैराहुतिगन्धिभिः ॥
ii) वागर्थाविव सम्पृक्तौ वागर्थप्रतिपत्तये ।
जगतः पितर्यै वन्दे पार्वतीपरमेश्वरौ ॥

4. Answer any **three** of the following questions:
10×3=30

নিম্নলিখিত যে-কোনো তিনটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

- a) Translate into Bengali or English: (any **one**)
বাংলা অথবা ইংরাজিতে অনুবাদ কর : (যে-কোন একটি)
- i) ग्रन्थागारः निखिल मनीषाया निधानम् । मनीषिणां
युगयुगान्तर व्याप्तम् मननरूपं निधिजातं ग्रन्थिषु

निवध्यते । पुराद्वस्तलिखितं पुस्तकं भूर्जपन्नादिगतमपि मठमन्दिरादिषु भूयशः संगृहीतम् आसीत् । इदानीं विद्यालयादि विविध प्रतिष्ठाने ग्रन्थागारं शिक्षयाः प्रधानम् उपकरणमेव मन्यते । सधारण पाठकानामपि कृते ननाजनपदेषु मण्डलेषु ग्रामेषु च न्यूनाधिकं ग्रन्थागारं स्थाप्यते । जनवर्तिकायाः प्रसारणविधौ ग्रन्थागारस्य अस्ति महत् उपयोगः ।

ii) संस्कृतं भारतीयसंस्कृतेर्मूलम् । तदस्माकम् एकवन्धस्य निदानम् । संस्कृतं विना भारतीयानां नास्ति अन्यत् किमपि तथा गौरवावहम् । विश्वसाहित्यभाण्डारे संस्कृतस्य सुधाभाण्डं बितनुते अमृतस्वादम् । अस्य वेभवभेश्वर्य माधुर्यं च विश्वस्य विस्मयं जनयति । ज्ञानविज्ञानादि विविधविषयेसूपि अज्ञ समृद्धिः प्रसिद्ध । अतोऽस्ति महान् उपयोगः संस्कृतस्य ।

b) Discuss with quotations why did Dilīpa and his wife go to the hermitage of Vaśiṣṭha.

दिलीप ओ तौर पत्नी वशिष्ठ आश्रमे केन गिरेछिलेन ?
उद्धृति सह आलोचना कर ।

c) Describe the qualities of Dilīpa as reflected in Raghuvamśam Canto-I.

रघुवंशेण प्रथम सर्गेण प्रतिफलित राजा दिलीपेण
गुणवली आलोचना कर ।

d) Give a pen picture of the character of the sage Kanva as revealed in the Abhijñanaśakuntalam.

अभिज्ञानशकुन्तले चित्रित कन्न मुनिर चरित्र पर्यालोचना कर ।

e) Narrate the dramatic significance of the curse of Durvāsas in Kālidāsa's drama Abhijñanaśakuntalam.

कालिदासेण 'अभिज्ञानशकुन्तलम्' नाटके दुर्वासार
अभिशापेण नाटकीय तात्पर्य आलोचना कर ।